

Eenige nieuwe mollusken uit den Nederlandschen bodem

door

A. Bloklander

In September 1943 werd aan schrijver dezes medegedeeld, dat op één van de opgespoten terreinen in de omgeving van Amsterdam, mollusken uit de Eemfauna waren aangetroffen en dat reeds een groot aantal soorten bijeengebracht was door de Heeren H. Diessel, G. de Vries en W. Lass, allen te Amsterdam woonachtig.

De Heer P. H. Creutzberg en schrijver dezes besloten ook eenig materiaal op dit terrein te verzamelen. Daartoe werd daar ter plaatse $\frac{1}{3}$ m³ grond gezeefd en het residu (mollusken en grint) werd thuis verder uitgezocht.

Het terrein in kwestie ligt ten Zuiden van het Amstelstation. Bij nadere informatie bleek, dat het materiaal, waarmee het was opgespoten, opgezogen was tusschen Coenhaven en Petroleumhaven in het Noordzeekanaal in den winter van 1940 op 1941 op een diepte van 30 meter.

De Heer J. Brouwer was zoo vriendelijk een profiel van den ondergrond in de nabijheid van de plaats van opzuigen op te stellen. Hem wordt hiervoor op deze plaats nog onze dank betuigd. Aan de hand van

dit profiel was het mogelijk vast te stellen uit welke afzettingen mollusken te verwachten waren. Het tracé hiervan loopt langs den zuidelijken oever van het Noordzeekanaal van de Hembrug tot de Petroleumhaven.

De aanblik ervan is de volgende:

0—15 m : Holocéen. Zand, klei, veenlagen en veenlensjes; plaatselijk met schelphoudende lagen.

15—27.5 m : Laagterras. Sporadisch mariene en land- en zoetwater-schelpen.

27.5 m en dieper : Eemlagen. Grof zand en schelpen.

De mollusken zijn dus grootendeels uit de Eemlagen afkomstig, maar zooals te begrijpen is, is het beeld van de Eemfauna vertroebeld door de aanwezigheid van soorten afkomstig uit het Holocéen; het Laagterras en van den bodem van het Noordzeekanaal, die bij het inbrengen van de zuigbuis mee opgezogen zijn. Dit blijkt ook uit de opgestelde soortenlijst, die hierachter volgt. Hierin zijn alle soorten opgenomen, die op het terrein zijn aangetroffen en het aantal, dat van ieder verzameld werd, zoo-wel door schrijver dezès als door de Heeren H. Diessel, G. de Vries, W. Lass en P. H. Creutzberg.

- Lepidochitona cinereus* (L.) 1 schelpstukje
- Gibbula magus* (L.) 2 ex., waarvan 1 def., 3 fr.
- Gibbula cineraria* (L.) 112 ex., waarvan 62 def., een groot aantal fr.
- Theodoxus fluviatilis* (L.) 11 ex., waarvan 2 def., 2 fr.
- Valvata piscinalis* (O. F. Müll.) 43 ex., waarvan 15 def.
- Littorina littorea* (L.) vele ex.
- Littorina saxatilis* (O.) vele ex.
- Hydrobia stagnalis* (Baster) vele ex.
- Hydrobia ulvae* (Penn.) vele ex.
- Bithynia tentaculata* (L.) 2 ex. en 24 opercula
- Rissoa parva* (Da C.) 2 ex.
- Rissoa parva* (Da C.) var. *interrupta* (J. Adams) 2 ex.
- Rissoa membranacea* (J. Adams) 112 ex., waarvan 44 def.
- Turritella communis* Risso 1 fr.
- Cerithiopsis tubercularis* (Mont.) 1 ex. def.
- Cerithiopsis minima* (Brusina) 2 ex.
- Bittium reticulatum* (Da C.) zeer veel ex.
- Triphora perversa* (Mont.) 17 ex., waarvan 6 def., 11 fr.
- Clathrus clathrus* (L.) 7 ex., waarvan 4 def., 11 fr.
- Chrysalida spiralis* (Mont.) 1 ex.
- Cf. *Menestho clavula* (Lovén) 1 ex. def.
- Odostomia unidentata* (Mont.) 1 ex.
- Odostomia eulimoides* Hanley 23 ex., waarvan 10 def.
- Turbonilla elegantissima* (Mont.) 1 ex.

- Turbonilla crenata* (Brown) 10 ex., waarvan 6 def., 12 fr.
Aporrhais pespelecani (L.) 4 ex., waarvan 1 def., 28 fr.
Natica catena (Da C.) 1 ex.
Natica poliana alderi Forbes 27 ex., waarvan 13 def.
Ocenebra erinacea (L.) 1 ex. en 1 fr.
Nassarius reticulatus (L.) zeer vele ex.
Nassarius pygmaeus (Lam.) vele ex.
Haedropleura septangularis (Mont.) 3 ex. en 1 fr.
Acteon tornatilis (L.) 1 fr.
Haminaea navicula (Da C.) 3 fr.
Retusa alba (Kan.) 70 ex., waarvan 34 def.
Lymnaea ovata Drap. 1 ex., zonder twijfel recent, nog geheel met het periostracum bekleed.
Planorbis planorbis (L.) 2 ex. idem.
Planorbis gredleri Gredler 17 ex., waarvan 11 def. (det. Mej. W. S. S. van Benthem Jutting).
Succinea oblonga Drap. 29 ex., waarvan 16 def.
Cochlicopa lubrica (O. F. Müll.) 2 ex.
Orcula cf. *dolium* (Drap.) 2 ex. en 2 topfr. (det. Mej. W. S. S. van Benthem Jutting).
Pupilla muscorum (L.) 1 ex. def.
Vallonia pulchella (O. F. Müll.) 2 ex.
Clausilia biplicata (Mont.) 1 ex. def. en 13 topfr.
Oxychilus cellarium (O. F. Müll.) 1 ex. en 1 fr.
Hygromia hispida (L.) 2 ex. def.
Cepaea spec. 3 fr.
Dentalium spec. 1 ex. en 2 fr. Vertoonen een afgesleten lengtesculptuur.
Nucula nucleus (L.) 13/2 ex., waarvan 5 def., 22 fr.
Limopsis aurita (Brocchi) 4/2 ex.
Modiolus modiolus (L.) 3 fr.
Brachyodontes lineatus (Gmel.) 4/2 ex., waarvan 1 def., 44 fr.
Mytilus edulis L. zeer veel fr.
Chlamys varia (L.) 4/2 ex. en 81 fr.
Chlamys amphicyrta (Locard) 9/2 ex., waarvan 3 def., 12 fr.
Anomia ehippium L. 8/2 ex., waarvan 1 def., 5 fr.
Monia patelliformis (L.) 19/2 ex., waarvan 7 def., 14 fr.
Heteranomia squamula (L.) 161/2 ex., waarvan 50 def.
Ostrea edulis L. zeer veel 1/2 ex.
Cardita spec. 1 fr.
Congeria cochleata (Kickx) 3/1 ex., 54/2 ex. en 11 fr.
Sphaerium solidum Normand 9/2 ex., waarvan 2 def.
Sphaerium corneum (L.) 6/2 ex., waarvan 3 def.
Pisidium amnicum O. F. Müll. 14/2 ex., waarvan 2 def.

- Pisidium subtruncatum* Malm 1/2 ex.
Pisidium supinum A. Schmidt 4/2 ex.
Joannisiella oblonga (Hanley) 1/2 ex. (det. Mej. W. S. S. van Benthem Jutting).
Divaricella divaricata (L.) 195/2 ex., waarvan 13 def.
Mysella bidentata (Mont.) 55/2 ex., waarvan 9 def.
Cardium crassum (Gmel.) 1 fr.
Cardium edule L. zeer veel 1/2 ex.
Cardium exiguum Gmel. 210/2 ex., waarvan 33 def.
Cardium tuberculatum L. 17 fr.
Cardium pucinosatum (J. Sow.) veel fr.
Dosinia lupinus linctia (Mont.) 10/2 ex., waarvan 6 def., 39 fr.
Venus ovata Penn. 172/2 ex., waarvan 24 def.
Venus gallina striatula (Da C.) 2/2 ex.
Paphia aurea senescens (Cocc.) vele 1/2 ex. juv. en adult, waarvan een deel def.
Paphia decussata (L.) 3/2 ex. en 20 fr.
Spisula subtruncata (Da C.) 77/2 ex., waarvan 20 def., 150 fr.
Mactra corallina plistoncerlandica Altena 5 fr.
Lutraria lutraria (L.) 2 fr.
Donax vittatus (Da C.) 16/2 ex., waarvan 1 def., 15 fr.
Gari depressa (Penn.) 34 fr.
Abra tenuis (Mont.) 1/2 ex. def.
Abra alba (W. Wood) 6 fr.
Scrobicularia plana (Da C.) enkele 1/2 ex. en veel fr.
Gastrana fragilis (L.) 10/2 ex., waarvan 1 def., 178 fr.
Macoma balthica (L.) veel 1/2 ex.
Tellina donacina (L.) 5/2 ex., waarvan 1 def., 78 fr.
Tellina tenuis Da C. 15 fr.
Cultellus pellucidus (Penn.) 9 fr.
Solen marginatus (Mont.) 14 fr.
Ensis ensis (L.) 88 fr.
Hiatella arctica (L.) 76/2 ex., waarvan 38 def., 62 fr.
Aloidis gibba (Ol.) zeer veel 1/2 ex.
Mya arenaria L. 22/2 ex., waarvan 5 def., alle juv., 35 fr. Het grootste deel van de ex. en fr. met periostracum bekleed.
Pholas dactylus L. 1 fr.
Barnea candida (L.) vele fr.
Zirfaea crispata (L.) 2 fr.
Thracia papyracea Poli 4/2 ex., waarvan 3 def., 39 fr.

Bij de beschouwing van deze lijst blijkt, dat er exemplaren gevonden zijn van *Haedropleura septangularis* (Mont.), *Chlamys amphicyrta*

(Locard), *Cardium crassum* (Gmel.), *Lutraria lutraria* (L.) en *Abra tenuis* (Mont.), soorten, die geen van alle in de literatuur zijn opgegeven als bekend uit den Nederlandschen bodem.

Met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid zijn zij afkomstig uit de Eemlagen. *Chlamys amphicyrta* (Locard) is onder den naam van *Chlamys glabra* (L.) van de Zeeuwsche stranden bekend.

De ex. van *Limopsis aurita* (Brocchi) zijn zeer waarschijnlijk eveneens uit de Eemlagen afkomstig. Deze soort wordt wel vermeld voor het Nederlandsche Mioceen en Pliocceen.

Niet één van deze genoemde 6 soorten is bekend uit de synchrone afzettingen in Denemarken en Duitschland.

De exemplaren van de land- en zoetwatermollusca, die er niet recent uitzien, zijn zeer waarschijnlijk of uit de Eemlagen of uit het Laagterras afkomstig.

Daarentegen zijn de exemplaren van *Mya arenaria* L., die grootendeels nog het periostracum bezitten, alhoewel dit meestal in zeer slechten staat verkeert, zeer waarschijnlijk uit het Holoceen afkomstig. *Mya arenaria* is toch één van de belangrijkste componenten van de fauna uit deze afzetting, althans in de omgeving van Amsterdam en haar voor- komen in de Eemlagen is zeer problematisch. Het feit dat deze soort in zoo klein aantal gevonden is, wijst erop, dat er niet veel materiaal uit het Holoceen opgezogen kan zijn. Een deel van de exemplaren van *Macoma balthica* (L.) en *Scrobicularia plana* (D. C.) is waarschijnlijk uit dezelfde afzetting afkomstig.

Ongetwijfeld exotisch is *Joanisiella oblonga* (Hanley), een soort, die o.a. in Nederlandsch Oost-Indië voorkomt. Vermoedelijk zal het exemplaar met schuurzand vandaar zijn meegenomen, bij het schrobben van het dek overboord zijn geraakt en op den bodem van het Noordzeekanaal terecht zijn gekomen.

Zeker recent zijn de exemplaren van *Congeria cochleata* (Kieckx), *Planorbis planorbis* (L.) en *Lymnaea ovata* Drap., die er alle versch uitzien en in het bezit van het periostracum zijn. Niet vergeten moet worden, dat *Congeria cochleata* (Kieckx) hier slechts sinds kort ingeburgerd is en algemeen voorkomt in Noord-Holland ten Noorden van het Noordzeekanaal en in dit kanaal.

Uit het bovenstaande blijkt dus duidelijk, dat de molluskenfauna, die op dit opgespoten terrein werd aangetroffen, grootendeels afkomstig is uit de Eemlagen, maar dat er componenten in aanwezig zijn, die afkomstig zijn uit jongere afzettingen (Laagterras, Holoceen), of van recente herkomst zijn.

Tenslotte moge een woord van dank gebracht worden aan Mej. W. S. S. van Benthem Jutting en Dr. Ch. Bayer voor de door hen verrichte determinaties.